

gryau

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino.

:: S prilogo „Angelček“. ::

Štev. 10.

V Ljubljani, dne 1. oktobra 1910.

Leto 40.

Z Bogom . . .

Ptičice sladke golčijo
v mešli jesenski večer,
gaji šumijo, ječijo,
radosti več ni nikjer.

In tam v gaju črnem
rasteta hrasta dva,
pa zaplače burja: v smrti se
ločita hrasta oba . . .

„Z Bogom!“ . . . Na nebu oblaka
ločita se težkô,
jadrno v dalje plôveta,
solze točita na zemljô.

„Z Bogom!“ . . . Črni čilim pada
čez plan in čez les,
tužna pesem plôve
preko črnine nebes.

In jaz grem, da vzamem slovô
v tihi večer:
— Spavaj, zemljica moja,
moj sladki mir . . .

Tone Erjavec.

Iz knjige sirot.

Josip Vandot.

X.

Nekaj dni je bilo pred Božičem, ko je povabila gospa Amalija po stari Lizi Andrejca v svojo sobico. Doma je bil Andrejec tisti dan, kajti snežilo je močno. Hitro se je preoblekel Andrej in hitel k gospej. Stopil je v sobo in gospa ga je posadila za mizo. Prinesla mu je na krožniku narezanega kolača in ga prisilila, da je vzel nekaj koščkov.

„Veš, zakaj sem te poklicala?“ ga je vprašala. A ker je deček odkimal, je nadaljevala: „Glej, Nežica je pisala, da pride pojutrašnjem dopoldne domov. To bo veselje — kaj, Andrejec?“

Razveselil se je Andrejec, da bi bil poskočil gotovo s stola, ako ne bi bil v sobi gospe Amalije. Sklenil je roke in vzkliknil z radostnim glasom:

„Oj, to bo veselje!“

„Prav gotovo,“ se je nasmehljala gospa. „Tudi jaz bom vesela... A še nekaj drugega ti moram povedati. Andrejec, ti si star že skoro štirinajst let in misliti ti je treba, da se poprimeš stalnega posla. V mestu na Dolenjskem imam znanca, ki je zlatar. Pisala sem mu, če bi te vzel za učenca; danes mi je pa odgovoril, da pridi čim prej. Torej, Andrejec, če imaš veselje za tako delo, uporabi priliko! Toliko ti lahko že naprej povem, da se ti bo godilo dobro. Izučil se boš in potem boš sam svoj gospod.“

Zamislil se je Andrejec. V tuje kraje naj gre, daleč od domačih trat in planin? Učit naj se gre zlatarstva in postane po letih gospod, sam svoj in ne bo nikomur v nadlego, kakor je zdaj? Lepo bo in prijetno in skrbi ne bo in žalosti... Pač se mu bo tožilo v začetku po domačem kraju — po belih planinah in pisanih senožetih. A potolažil se bo in bo živel mirno in lepo. Ko pa postane gospod, se povrne v domači kraj in ga ne zapusti nikoli več...

„Kaj se ti zdi, Andrejec?“ je vprašala gospa, ko je Andrejec še vedno molčal. „Ali bi šel rad?“

„Oj, rad, gospa,“ je odvrnil Andrejec in pogledal hvaležno gospej v obraz.

„Nikar se ne boj! V začetku ti bo sicer nekolikn nerodno, a privadiš se, Andrejec, privadiš, da boš žvižgal in prepeval. Gospod je dober in krajji so lepi, da se jim boš kar čudil.“

Vesel je bil Andrejec. Ej, šel bo iz krajev, kjer je vsem na potu in nima nikjer lastnega doma. Pri tujih ljudeh bo in ne bo nikomur v nadlego. Pridno bo delal in s pridnim delom si bo služil kruh. Lepo je bilo, ko je pasel pri Črnetu tam na širni senožeti. Oh, da ni gospodarja, vedno bi rad ostal tam... Pa stric Grega mu je obljubil, da ga vzame spomladi s seboj na planino. Nikakor ne pojde! Morda bi bil tudi stricu v nadlego.

A njemu ne mara biti, njemu najmanj! Preveč ga ima rad . . . V tujino pojde in tam mu bo dobro.

Sklenila sta tako gospa in Andrejec. Po Božiču se odpeljeta skupaj s Nežico. Nežica ostane v Ljubljani, a Andrejec se pelje še dalje, dalje v lepo dolensko mesto . . . Vesel je bil tistega dne Andrejec, da je žvižgal in prepeval kakor nekoč na širini senožeti. Doma je še vsem povedal, da pojde, in tudi stricu Gregi je pohitel pravit, da pojde v tujino in bo čez leta gospod. In vsi so se veselili z njim in so mu privoščili srečo.

„Kmalu pride Nežica — še nekaj ur, pa pride In potem, potem — pa gremo daleč, daleč . . .“

Tako je pravil Andrejec. In res kmalu je prišla tista ura, ko se je pripeljala Nežica iz mesta. Oj, vzrastla je nekaj in je bila vsa gosposka. Lep jopič je imela, lisičji rep krog vrata in roke je tiščala v topli muf — in bila je tako gosposka, da jo je Andrejec komaj spoznal. Gledal jo je začudeno in ni mu šlo v glavo, da je to njegova sestra.

A Nežica mu je že pritekla naproti. Roko mu je podajala in govorila: „Glej no, Andrejec! Pa zakaj mi nisi nič pisal? Veš, to ni lepo od tebe. Tako sem čakala, kdaj dobim kako poročilo od tebe, pa zaman . . . Huda bom nate, pa ti tudi jaz ne bom nič pisala.“

Izgovarjal se je Andrejec, da ni utegnil. Nežica pa je bila kmalu potolažena. Vsa se je izpremenila v teh mesecih. Tiha je bila poprej in mirna. A zdaj je kar skakala in klepetala venomer. Saj pravim — postala je popolnoma gosposka. Z eno roko se je oklepala svoje nove mamice, z drugo pa je držala Andrejca za desnico. Tako so šli s postaje domov.

Doma je bilo šele pravo veselje. Na dolgo in široko je razlagala Nežica, kaj se je vse naučila v velikem in lepem mestu. Gospa Amalija jo je gledala z velikim dopadenjem in kar nagledati se je ni mogla. Vso svojo ljubezen je prenesla na to deklico — ljubila jo je, kot ljubi mati svoje edino, majhno hčerko. Nežica pa jo je spoštovala in ljubila kakor svojo zlato mamico.

Andrejec je kar molčal, ko je pripovedovala sestra. Ni se je upal vprašati ničesar. Sedel je tam na stolu in stiskal med kolena svoj klobuček. Nežica se je že nagovorila, zato je utihnila, ter namežiknila Andrejcu z očmi: „Kaj pa ti, bratec?“

Zdaj šele se je zavedel Andrejec. Kar čudno se mu je zdelo, ko je gledal Nežico in mislil, kako je bila vsa drugačna, ko je bila še pri stricu. Ali je to tista plaha Nežica, ki je že zajokala, če ji je kdo pokazal prst? — Ej, saj je še vsa tista! Le poglej njene oči, njen obrazek, pa boš dejal, da je to tista Nežica. Kaj za to, če je postala gosposka in se je prebudil njen namazani jeziček, da klepeta zdaj venomer. Le poglej, Andrejec, pa boš videl, da je to res!

In prebudil se je Andrejec in izbil iz glave vse predsodke. Spet je kramljajal s sestrico kakor takrat, ko sta bila še revna in siroti. O sebi je pravil, kako je zaspal v snegu; o ubogem Mihcu je pravil, da je umrl, in o gospej in stricu Gregi. Pa se je prestrašila Nežica, pa je bila žalostna,

pa je bila spet vesela, ker se je vse tako dobro končalo za Andrejca. Le za Mihcem ji je bilo žal . . . Tudi to ji je pravil Andrejec, da pojde v tujino in se izučí za zlatarja. Razveselila se je tega Nežica in tlesknila z rokami. Ej, tudi Andrejcu bo zdaj dobro. Vesel bo in srečen kakor ona sama. Molila bodeta za dobro gospo, ki jima je pomagala do sreče in veselja.

Hitro so potekali lepi dnevi. Dannadan sta tičala brat in sestra skupaj, saj sta si imela toliko povedati. Začudeno so gledali vaščani za Nežico, ko je spela čez vas. Gledali so za njo in ugibali: „Ali je to Kovačeva Nežica — ta gosposki otrok? Tako lepo je oblečena in lisičji rep ima krog vrata, da je ne zebe . . . Čudno, čudno . . .“

In zmigavali so ljudje z glavo, a vendar so zdaj vsi privoščili siroti srečo, ki jo je doletela. Doma pa so rekali svoji deci: „Le bodite pridni in pohlevni, pa boste srečni. Poglejte Kovačevo Nežico! Pridna je bila in pohlevna, zato je pa dosegla tako srečo. Kar pogledjte jo!“

Prišel je božični večer. Nebo je bilo polno zlatih zvezd in nikjer ni bilo ne ene meglice. Mraz je bil, da je kar škripalo pod nogami. Po vseh hišah so gorele na jaslích drobne lučke. Pastirci so molili tam in angelci so viseli na zlatih nitkah nad hlevcem. Ljudje pa so molili in čakali polnočnice.

Gospa Amalija je povabila na ta večer vse ubožne otroke v svojo hišico. Prišli so vsi — bilo jih je kakih deset — že za mrakom. Peljala jih je gospa v stransko sobico. Šepétali so si samo na uho, ker se niso upali naglas govoriti. Vsi pa so pričakovali z veliko radovednostjo, kaj se bo zgodilo.

Naposled sta prišla k njim tudi Andrejec in Nežica. Zdaj šele so pričeli govoriti naglas. Dekletca so radovedna izpraševala Nežico o daljnem mestu. Nežica pa jim je pripovedovala zgovorno o vsem. Čudé se so jo gledale sirote in jo zavidale. Njeno čisto belo obleko so opazovale in blagrovale nekdanjo tovarišico, da je tako lepa in gosposka.

Naenkrat pa so zadoneli zvončki. Srebrno in tako sladko so peli, da se je vsem topilo mlado srce. Pogledali so drug drugega in izpraševali, kaj je to.

„Pst,“ je zašepetala Nežica in položila prst na usta. „Jaz vem, kaj pomeni to . . . Veste, Jezušček je prišel zdaj iz nebes s trumo angelcev. Tam v sobi je zdaj in božično drevesce bo okrasil z najlepšimi darovi . . . Pst . . .“

Vsi so bili mirni in tihi kakor miške. Potem pa je potihnilo zvončkljanje in stranska vrata so se odprla. Gospa Amalija se je prikazala tam in pomignila otrokom, naj gredo v sobo. Stopili so tja in ostrmeli. Sredi sobe je stalo smrekovo drevesce. Na njem pa je gorelo in svetilo sto lučk. Po vejicah pa je kar migotalo, kakor bi bilo tam posejano vse z rumenim zlatom. Smehljala so se strmečim očem zlata jabolka, hruške, najsladkejše pecivo in še mnogo, mnogo drugega sladkega.

Kroginkrog drevesca so se razvrstili otroci in občudovali to krasoto. Gospa Amalija pa jim je razlagala o Jezuščku; ki je prišel nocoj s svojimi

angelci na zemljo, da jim podari to drevesce. Zvesto so jo poslušali otroci in gospa se jim je smehljala tako prijazno. Potem jih je pa posadila okrog velike, z belim prtom pogrnjene mize. Stara Liza jim je prinesla večerjo, tako dobro, kakor je še niso videli nikdar. Po večerji pa so stopili spet pred drevesce. Nežica je kar skakala od enega do drugega in mu kazala to in ono. Nazadnje pa je pregovorila vse, da so pričeli peti lepo božično pesem.

Pastirci, vstanite,
pogledat hitite . . .

Lepo so zapeli otroci, da sta se gospa in stara Liza kar čudili . . . Hitro, oj, prehitro so bežale ure, in kmalu so se morali napotiti v cerkev k polnočnici. Oj, vsem sirotam je bilo tako prijetno in dobro nocej v srcu, kakor še nikoli ne. Skupaj z gospo so šli k maši; po maši pa so jo počakali pred vrati. Lepo so se ji zahvalili vsi. Ginjena je bila gospa; vsakemu je stisnila roko in ga povabila, naj pride zjutraj po darilo, katero je prinesel Jezušček s seboj iz nebes. Potem pa je odšla z Nežico proti domu.

Drugo jutro pa so se vračale sirote od gospe z bogatimi darili. Kako so jo hvalili kroginkrog! Njih srca pa so kar gorela za dobro gospo in zlato Nežico, ki sta bili tako prijazni z njimi . . .

Oj, pa so minili prazniki in prišel je zadnji večer, ko se je bilo Andrejcu posloviti od rodnega kraja. Pri vseh se je bil že poslovil in vse je imel že pripravljeno v majhnem kovčeku. A čudno — ni mu bilo hudo, ko se je poslavljaj. Saj ni imel doma tu v zagorski vasi. Vsem je bil tuj in vsem v nadlego. Zdaj pa pojde v tuje kraje. Toliko lepega bo videl tam in oči se mu bodo čudile.

Mirno je legel Andrejec tisti zadnji večer v posteljo. Samo na jasno nebo je pogledal, na zvezde, ki so gorele mirno in radostno nad zagorskim svetom. Jutri pa bo že gledal tam v tujini te zvezde. Bog ve, ali bodo gorele tudi tam doli tako mirno in radostno?

Tudi na planine je še pogledal, preden je šel spat. Temne in tako strme so stale kroginkrog. Šumljal je blizu gorski potok, lahno in pritajeno med ledenimi sponami . . . „Z Bogom, planine! Z Bogom, gorski potok! Jutri večer se ne vidimo več!“

Sam pri sebi je dejal tako Andrejec in potegnil gorko odejo čez glavo . . .

Zgodaj je vstal drugo jutro in se oblekel v praznično obleko. Potem je prišel stric Grega. Gospa Amalija je prišla in Nežica in napotili so se vsi na postajo. Tam so dobili krčmarja, ki je šel po kupčiji v isto mesto kot Andrejec in katerega je naprosila gospa, naj spremi fanta.

„Andrejec, le pogum!“ ga je hrabil stari Grega. „Priden bodi in ubogaj rad! Pa se ti bo dobro godilo . . .“

In sklonil se je stari pastir k njemu in rekel tiho, da ga je slišal samo Andrejec: „Pa če ti bo hudo, pa če te bo zapustilo vse na svetu — oj, Andrejec, takrat se pa spomni strica Grege! Na planino pridi k njemu — in s starim Gregom boš živel mirno in prosto . . .“

Takrat pa se je prikazal izza ovinka vlak. Obstal je in popotniki so stopili vanj. Potem pa se je premaknil in odhitel dalje. dalje in se izgubil tam daleč. Mahal je stari Grega z robcem tako dolgo, dokler ni izginil vlak. Hudo mu je bilo za Andrejcem, saj ga je imel rad kot lastno dete. Tolažba bi mu bil lahko na stara leta. A zdaj je odšel in Bog ve, če se povrne?

Stari Grega se je čutil zapuščenega. Proti vasi je spel počasi in žalostno. Tam na ovinku pa se je ustavil in obraz se mu je razjasnil.

„Vrne se nazaj,“ je dejal sam pri sebi. „Jaz vem, da se vrne kmalu. Poznam ga — za pastirja je rojen. Ne bo mu mari svetlega zlata, vse bo pustil. Kajti otrok je solnčnih planin . . . Ko ga bodo poklicale, bo pustil vse v tujini in se bo povrnil. Poznam ga . . .“

Mrmral je sam s sabo stari pastir, ko je spel proti domu. Trdno je bil prepričan, da se vrne Andrejec, da se gotovo vrne . . .

XI.

Krasen zimski dan je bil, ko je prišel Andrejec v tujino. Gospodar ga je že čakal na postaji. Popeljal ga je s sabo domov. Prijazno mu je govoril in mu kazal med potom vse zanimivosti. Radovedno se je oziral deček okrog na temne lesove, ki so se širili tam v dalji; na gorice, ki so bile zasnežene do vrha; na široko, temno zeleno reko, ki se je komaj vidno premikala pod cesto. Le sivih, do neba kipečih planin mu ni vzrlo nikjer radovedno oko.

Gospodar Andrejcev je bil še mlad. Popraševal je po gospe Amaliji in pravil, da mu je izkazala veliko, veliko dobrot, da se ima samo njej zahvaliti za to, da je postal vsaj nekaj v življenju. Sirota je bil nekoč, a pomogla mu je gospa. Zdaj pa se mu godi dobro in ničesar ne pogreša.

Prišla sta v mesto. Čudom se je čudil Andrejec vsemu, kar je videl. Kajti nikoli ni še bil prišel iz mirnega planinskega sveta. Vse mu je bilo novo, kar je zagledal. Toda ni mu ugajalo šumno življenje po mestu. Nikogar ni poznal; a doma je poznal celo vsako kokoš, ki se je izprehajala po vrtu. Kako vse drugačno je bilo na tihi senožeti, ko je sedel sam kje na visoki skali in prepeval, da je odmevalo daleč do visokih snežnikov! Kako je bilo vse drugače in lepše!

Čutil je Andrejec, že prvi dan je čutil, da se ne bo mogel nikoli privaditi teh krajev. Ni bil vajen tega življenja in se mu ni mogel prilagoditi. In šele delo! Moj Bog, to delo, ki je bilo tako natančno in čudno zavozljano, da ga Andrejec ni mogel razumeti. Razlagal mu je gospodar na dolgo in široko, a Andrejec je razumel komaj del vsega tega. A hotel je biti pridren, zato se je pa tudi trudil na vso moč, da bi se naučil. A trdo je šlo, in gospodar je kmalu uvidel, da nima njegov novi učenec posebnega daru za zlatarstvo. Ker pa je videl njegovo pridnost in trud, se je vendar nadejal, da postane iz dečka vkljub vsej nenadarjenosti še dober zlatar.

Imel je pa gospodar sina, ki je bil zelo razvajan. Star je bil komaj deset let, a samoglav in trmast, da se ni dal več ugnati. Razvadila ga je

bila mama, ki je bila dobra in blaga gospa. Ničesar ni odrekla sinčku, ker ga je ljubila preveč in se ji je smilil, če se je le malce nakremžil. Zato se je pa tudi razvadil mali Slavko tako, da ni bilo mogoče prenašati njegovih sitnosti.

Mučno je bilo Andrejcu, ko ga je dražil Slavko, kadar je mogel. Seveda, če je bil oče ali mama blizu, se ni upal. Če sta bila pa sama, mu je nagajal, da je Andrejca kar srbela roka. Oj, da bi bila na širni senožeti! Za uho bi ga prijel in mu kmalu izbil iz glave vso razvajenost . . . Tako pa je moral molčati in mirno prenašati vse nagajive besede.

Spal je v mali sobici, ki je imela eno samo okno. Videl je na vrt in na temno-zeleno reko, za poljem pa so se dvigale nizke gorice. Mraz je bil v tisti sobici, in Andrejec je bil v nji samo ponoči. Pod gorko odejo se je stiskal in pogledal včasih na modro nebo tam zunaj. Zvezde so gorele tiho in prijazno,

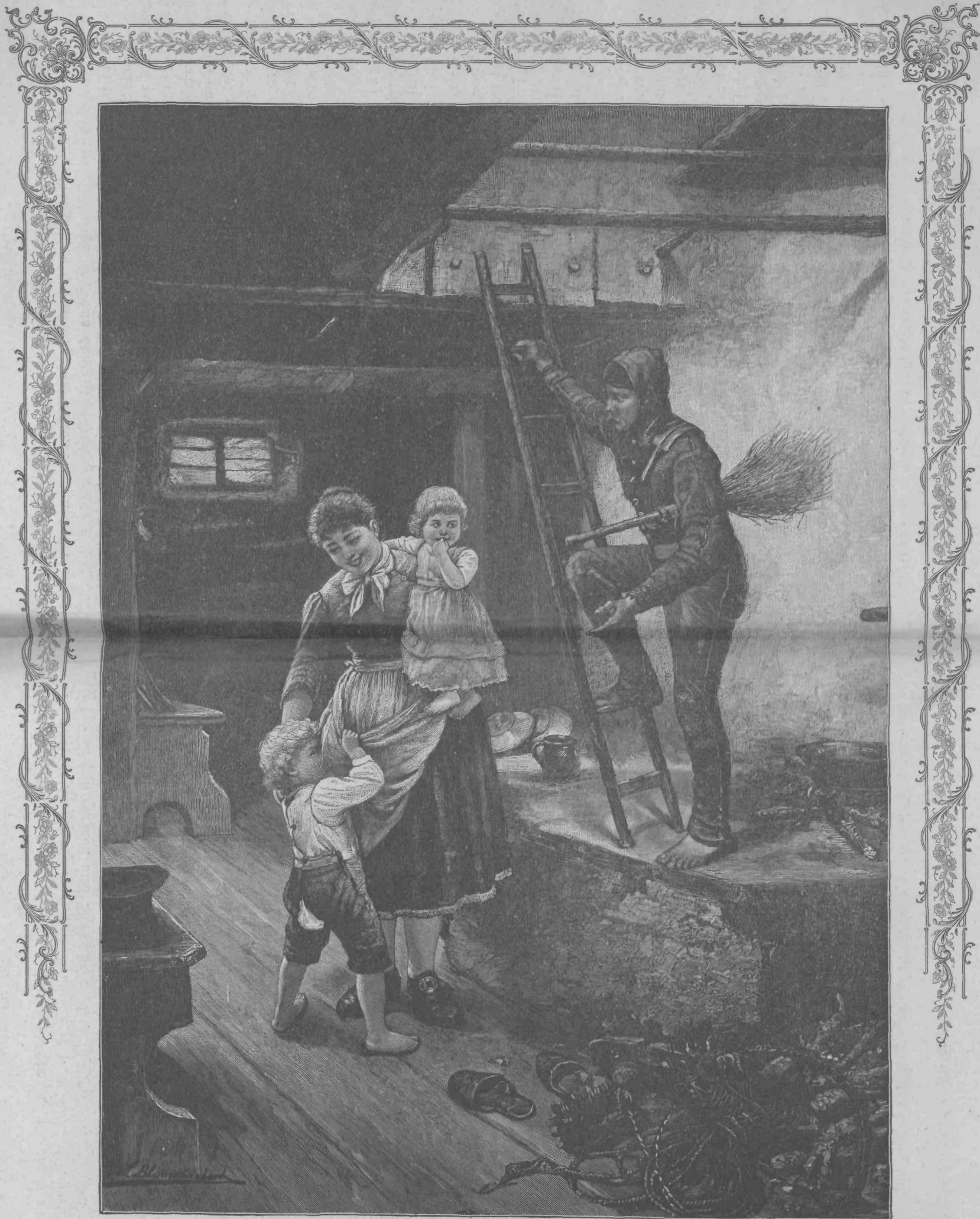
Premišljeval je Andrejec, ko se je stiskal pod odejo. Na domače kraje je mislil in hrepenil po njih. Včasih se ga je polotilo kesanje, da je zapustil tiste lepe kraje. Četudi je sirota in nima svojega doma, vendar bi bilo lepše življenje tam gori na tihi senožeti ob skorjici trdega kruha, kakor pa tu ob polni skledi. Lepo bi pasel krave in bi žvižgal in prepeval na zeleni senožeti. Oj, da ni bil gospodar Črne tak, še danes bi bil tam gori v zlati vasi! Prišla bi pomlad, in takrat bi odšel s stricem Grego na planino. Da, edina njegova želja je bila, da bi prišel na planino. A prišlo je drugače. V tujino je odšel, pa nikoli več ne pride na planino, nikoli!

Take misli je mislil Andrejec pod gorko odejo in hudo mu je bilo. Spomnil se je tudi strica Grege. Bog ve, če misli kaj nanj in če kaj ugiba: je li Andrejcu dobro ali hudo v tujini? Ta Grega, ta dobri stric Grega gotovo ne pozabi nanj nikoli . . . Tudi Nežice se je spominjal Andrejec. Nji se godi dobro in lahko je srečna in zadovoljna. Domov pohiti lahko, kadar se ji poljubi. Saj ima dom in mamico, a on nima nikogar. — Tudi k dobri gospe Amaliji so mu pohitele misli. Dobro misli gospa z njim, in hvaležen ji mora biti za toliko dobrot, ki jih je izkazala njemu in sestrici. Zato pa hoče biti priden, da s tem napravi gospe veselje. Truditi se hoče, da ne bo slišala gospa nikoli slabega o njem, ampak samo dobro.

S tem lepim sklepom je zaspal Andrejec vsak večer. V sanjah pa je hodil tam daleč po zelenih senožetih in se pogovarjal s stricem Grego o življenju sredi mrzle tujine. Zjutraj pa je vstal zgodaj in je hitel na delo. A tako težko mu je bilo v delavnici, saj je čutil, da nima niti veselja niti nadarjenosti do tega dela. A vendar se je silil, kolikor se je mogel. Rad ga je imel gospodar in gospa, ker je bil priden in poslušen. Le s Slavkotom se nista mogla razumeti, ker je bil Slavko preveč razvajen in ošaben.

Nekoč pri kosilu je padla Slavkotu žlica na tla. Tedaj se je pa fantič obrnil k Andrejcu, ki je sedel na drugem koncu mize, in mu rekel zapovedovalno:

„Ti, zarobljeni gorjanec, žlico mi poberi!“

Črni mož!

Zardel je Andrejec in pomislil: „Oj, da sva na zeleni senožeti!“ — Toda ni se zganil in tudi sklonil se ni, da bi pobral žlico. No, gospodar je vstal razsrjen in stresel svojega sinčka za dolge lase.

„Sram te bodi,“ mu je rekel. „V mestu si doma, pa se vedeš slabše, nego cigani. Sram te bodi!“

Zatulil je Slavko in se prijel za glavo. Začel je dirjati po sobi gorindol in jokal naglas, da se je razlegalo daleč doli na cesto. A gospodar je bil danes slabe volje; stopil je k njemu in prijel ga za roko.

„Ako mi nisi takoj tiho, greš klečat,“ mu je zagrozil.

A Slavko se ni zmenil za očetove grožnje. Še glasneje je tulil in letal po sobi gorindol. Takrat pa je pograbila gospoda Nežiča jeza. Prijel je sinčka za uho; uro mu je navil in ga vlekkel v kot.

„Kaj, še neubogljiv si postal?“ je rekel. „Dobro, dobro! Zdaj boš pa klečal tako dolgo, da te ne mine vsa trmoglavost.“

In klečal je Slavko in ihtel pritajeno. Pri mizi so pa pokosili vsi in odšli na delo. Le gospa Nežičeva je še ostala in pospravljala posodo. Pač se ji je smilil sinko, a vedela je dobro, da ni drugega zaslužil. Šla je k njemu v kot in mu rekla:

„Prav ti je, Slavko! Zakaj si pa tak in nočeš poslušati dobrega očeta? Vidiš, prav ti je.“

A Slavko ni odgovoril. V zid je tiščal glavo in ihtel pritajeno . . .

Od tistega dne pa Slavko ni mogel več trpeti Andrejca. Sovražno ga je pogledoval izpod čela in ni izpregovoril z njim besedice, dasi ga je Andrejec nagovarjal prijazno. Mislil je Slavko, da ni nihče drugi kriv, da je bil tepen, kakor ta gorjanec Andrejec. Vedno ga je tožil materi češ, ne zmeni se zanj in ga zaničuje. A mati ga je pokarala vsikdar, toda ni mu storila ničesar, da bi mu izrvala iz srca to slabo navado. Preveč se ji je smilil njen zlati Slavko, njen edinček, in preveč ga je ljubila.

Andrejec pa se je mučil v delavnici. Tako težko mu je bilo vse delo in ni ga veselilo popolnoma nič. Silil se je, silil, kolikor je mogel, a neznosno mu je bilo to življenje. Najrajši bi bil popustil vse in zbežal iz tujine. Daleč, daleč bi bežal na solnčne planine in ne bi jih zapustil nikdar . . . Zvečer pa je premišljeval pod odejo svoje žalostno stanje in hudo mu je bilo, da bi se bil kar razjokal. A Andrejec ni jokal nikoli; samo dvakrat se je razjokal v svojem življenju: prvič, ko je blodil v snežnem metežu in ni mogel do vasi; drugič, ko so zvonili v zagorski vasi zvonovi in so spremljali mrtvega Mihca v grob.

Pač težko mu je bilo Andrejcu, ko je videl, kako se muči gospodar, da bi ga naučil to in ono; a njemu ne gre v glavo. Zdaj ve vse natančno, čez pol ure pa že ne ve ničesar več in mora spet vpraševati gospodarja. Čudno, v šoli se je pa tako lahko učil. Kar je slišal tam že davno, vse ve še natanko, kakor bi bil ravnokar slišal. Čudno se je to zdelo Andrejcu in premišljeval je dolgo, kako pride to. Nazadnje pa je le dognal in vzdihnil je žalostno:

„Ej, nimam daru — talenta nimam za zlatarja . . . Ves trud bo zaman in Bog ve, kaj bo z mano . . .“

Prestrašil se je Andrejec teh misli. Toda še z večjo marljivostjo je delal in se učil. Mislil je namreč, da se da s pridnostjo vendar nekaj doseči. Kaj bi rekla gospa Amalija, ako izve, da Andrejec prav nič ne napreduje? Žalostna bi bila in bolelo bi jo. A tega ni hotel Andrejec. Rajši se je mučil in silil, da je delal delo, do katerega ni imel niti veselja niti daru.

Toplejši dnevi so že prihajali, in sneg se je tajal in ginil kar vidno z zemlje. Gorice so bile že proste mrzle odeje in tiho in vdano so pričakovale prihoda zlate pomladi . . . Nikamor ni bil še šel Andrejec. Samo glavni trg je poznal in pot od doma do kapiteljske cerkve, kamor je hodil ob nedeljskih jutrih k maši. Pa tudi želel si ni nikamor; vse mu je bilo tuje in nikogar ni poznal.

Ko pa je prišla pomlad in so zazelenele solnčne gorice, se je napotil Andrejec nedeljsko popoldne iz mesta. Preko dolgega drevoreda je šel proti griču, ki se je dvigal kraj mesta. Cesta je peljala na tisti grič, in razgled je bil lep od tam. Ni bilo še zelenja na polju; a vendar so cveteli tam ob cesti beli zvončki, in rumene trobentice so gledale v pomladno solnce.

Vesel je zapustil Andrejec mestno zidovje in spel vun v prosto naravo. Vse je pustil doma — skrb, žalost in nesrečo. Samo radost je vzel s sabo, da ga spremlja na pomladanskem izprehodu. Visoko gori na grič je dospel in se vsedel na kamen. Razprostrta je bila pred njim širna dolina s svojimi polji in temnimi gozdovi. Prijetno je grelo pomladno solnce, in Andrejcu je bilo tako veselo pri srcu, kakor že dolgo ne.

Glej, tam dol! stoji ponosno mesto. Temnozeleno reka se vijče v polukrogu okrog njega; ob bregu zeleni tuintam prijazen gozdič, in širna polja z belimi vasicami sanjajo širom okrog. V ozadju pa stoje prijazne vinske gorice in se smehljajo v zlatem solncu. Tam na griču se dviga kakor kralj kapiteljski stolp in njegov križ žari daleč naokrog v svetlih solnčnih žarkih.

Zavzet je gledal Andrejec vso to krasoto. Vrh hriba je sedel in strmel molče na ta krasni prizor. Potem pa se je obrnil na sever. Mračen gozd je prehajal tam počasi v zelene hribe in tam nad zelenimi hribi — oj, kaj se sveti tam?

Vstal je Andrejec s kamna, in srce se mu je vznemirilo. Nepremično in začudeno je gledal tja gor na tisto blesteče, ki se je dvigalo za hribi.

„To so planine,“ je razmislil in se razveselil. „To so naše planine.“

In pri tem pogledu na drage planine se ga je polastilo neko neznano čustvo, ki ga je vleklo čez hribe in doline do rodne vasi. Hrepenenje je bilo po tistih dragih tratah in senožetih, kjer je živel prost in svoboden in je pasel brezskrbno svojo živino. Boren pastirček je bil takrat, a vendar se je čutil kralja v prosti naravi. A zdaj? . . .

Vsedel se je Andrejec nazaj na kamen in zakril obraz z rokami. Začutil se je nesrečnega, tako nesrečnega v tujini! Spomnile so ga planine na zlate dni, ki jih je preživel tam na njihovem vznožju. Dragi in prijazni obrazi so vstajali pred njim; smehljali so se mu in migali, naj pride nazaj. . . Andrejec se je stresel in začutil gorko bolelost v svoji mladi duši.

O, lepa senožet, zakaj sem te zapustil? Tako si mi bila draga v zlati pomladi, ki si cvetla v tisočernih rožah; v hladni jeseni, ko si ležala mirna in tiha pred menoj! Zakaj sem vrgel od sebe zakrivljeno palico pastirsko, popustil svojo drago živino in odšel v tuji svet? Pri svoji čredi sem užival srečo, užival bi jo bil lahko do smrti in žalostne misli bi ne bilo k meni. A šel sem v tujino; tu pa ne bom našel nikoli sreče in žalost me bo spremljala na vseh potih. Zakaj sem šel v tujino, zakaj? . . .

Take misli je mislil Andrejec, in v srcu ga je bolelo, da se je smilil samsebi. Oj, šel bi takoj k belim planinam, k stricu Gregi bi stopil in mu rekel: „Ne morem več, stric Grega, ne morem več! — Nimam veselja do zlatarstva in tudi poklica ne. Mrzlo je v tujini; a jaz bi rad živel na zelenih senožetih in pasel živino. To samo me veseli . . . Stric Grega, o zlati stric Grega, vzemite me s seboj na planino!“ -- In stric Grega bi ga vzel s sabo, in zlate dneve bi živel tam gori na lepih planinah . . .

Pogledal je Andrejec spet na daljne snežnike. Zahajalo je že solnce v tujini, a vrhovi belih gora so bili že polni zlatih žarkov. Temno je že postajalo okrog njega, a snežniki so še rdeli v rožnih barvah. Iz dalje so mu klicali: Vrni se, vrni k nam! Tu in nikjer drugje ne živi tvoja sreča!

Dolgo, dolgo je še gledal Andrejec na rožne gore, dokler niso potemnele in izginile v mraku. In kakor je prišel vesel na grič kraj mesta, tako žalosten je odhajal proti domu. Od tistega dneva pa mu je šlo delo še težje od rok. Kajti vse njegove misli so hitele k belim snežnikom in so obstajale na širni senožeti pri dragi živini. Bled je postajal Andrejec in dan za dnevom otožnejši. Gospodar je mislil, da je bolan. In ni se zmotil. Zbolel je Andrejec na najhujši bolezn, ki jo pozna le prosti sin planin v mrzli tujini — zbolel je na domotožju.

Počasi so mu minevali dnevi; ob nedeljah popoldne pa je sedel vedno na hribu kraj mesta. Žalostno je gledal v daljave, kjer so se dvigali za zelenimi gorami beli snežniki. Srce mu je bilo težko in oči vse rosne . . .

Tja na južni vrt!

Z Bogom, drobne ptičke,
z Bogom, lastavičke!
Hej, če perutničke
bi imel še jaz!

Pa čez hrib in log
z vami zletel bi
tja na južni vrt,
tja, kjer vesne prt
vedno razprostrt
v solncu se blešči . . .

Bogumil Gorenjko.

Dimnikarji.

(Slika iz vasi.)

Tudi v hladni jeseni so večkrat še jasni in prijetni dnevi, ko gorko solnce izvabi deco, pa tudi stare ljudi, da se še povesele v prosti naravi, preden jih zapodi zimska burja za gorko pečko.

Na sredi Gorenje vasi je bilo takega solnčnega dne vse živo otrok. Zbrali so se pod košato lipo sredi vasi. Posedli so na klop pred Papeževo hišo in se smejali.

Majerčkov Janezek je zvrtil s peto jamico v mehko prst in brž je zbobnal Papeževega Francka, Vencljevega Naceta in Živčevega Jožka, da so šli fižolkat. Pa komaj trikrat so šli srečno, — vse tri pota je dobil Janezek. Ko pa je dobil tudi četrtič, so vsi trije soigralci skočili vanj in mu dokazovali, da je goljufal. Ej, to je bilo dokazov, jezice in priimkov. Deklice, ki so mirno sedele na klopi, so se smejale prepirajoči se četvorici in pomilovale Janezka, ki se je moral braniti proti trem močnejšim tovarišem. A prepir je bil vedno hujši, pogledi vedno srditejši in ostrejši; ta, oni je že stisnil pest, in bilo je pričakovati hude „fižolove“ vojske.

Kar naenkrat pa zakliče Jaklova Francka: „Joj, črni možje!“ in pokaže proti koncu vasi.

In res — prihajali so počasi trije možje. Črni so bili, srednji je nesel črno lestvico, druga dva črna ometala.

Vsa deca je ostrmela... Kaj tako čudnega še ni šlo menda čez Gorenjo vas.

„Parklji so! Bežimo k nam v hišo,“ je nasvetoval Papežev Francek, ki je bil najstarejši izmed vseh.

„Saj res, saj res,“ so vzkliknili otroci, in že je bežala deca v Papeževo hišo. Zaloputnili so vežna vrata in jih zaklenili, nato pa brž stekli v hišo k oknom, da vidijo čudne možje.

Pa joj, prav pred Papeževo hišo so se možje ustavili! Eden, najmanjši, je prišel celo pod okno in je gledal v hišo, pretil s pestjo in se držal silno jezno. Druga dva sta pa ostala na cesti in se smejala, da so se jima svetili beli zobje. V velikem strahu je bila vaška deca. Par deklic bi bilo kmalu jokalo, par bojazljivcev pa se je skrilo pod postelje; Papežev Francek se je pa smejal, a vendar mu je bilo srce malo nemirno. Le to ga je tolažilo, da so vrata zaklenjena.

Pa so odšli črni možje dalje po vasi, in vsa dečad se je oddahnila. Potolažene so bile deklice, in tistih par junakov se je tudi splazilo izpod postelj. Malo sram jih je bilo; no, pa kar je, je.

Spet so šli otroci pod okno; a več jim ni bilo mar fižolkanje, in kruti prepir radi fižola je bil tudi popolnoma pozabljen. Pač pa so vsi ugibali, kdo bi bili ti čudni možje. A ugibalci se niso mogli zediniti.

„Parklji so,“ je trdil Papežev Francek, in brž se jih je poprijelo še par njegovega mnenja.

„Kaj bodo parklji!? Parklji hodijo o svetem Miklavžu, decembra meseca, ne pa zdaj, oktobra,“ ga je modro ovrigel Majerčkov Janezek.

„Kdo pa so, če niso parklji?“ ga je jezno pogledal Francek.

„Veste, kdo so?“ se oglasi Jaklova Francka.

„Kdo, kdo, kdo?“ so izpraševali vsi.

„Zamorci so, zamorci! Prav take sem videla naslikane — vsi so bili črni — v neki knjigi. Štacunarjeva Marica mi jih je pokazala.“

Papežev Francek in njegova stranka so se na to posmehovali, Majerčkovemu Janezku pa se je zdelo to mnenje sila modro in učeno in brž se ga je poprijel tudi on.

„Da, da, zamorci so, pa prav pravi zamorci so, če hočete vedeti! Tam od daleč so, še dlje kot je Kočevje ali Ljubljana. Tam so doma, tam za morjem, pa vsi so črni, ker je tam tako vroče. Tako so mi pripovedovali stari oče,“ je modroval Janezek, in brž je pristopilo še nekaj dečakov na njegovo stran. Spet se je vnelo prerekanje in dokazovanje, da tisti možje niso zamorci, ampak parklji in narobe. Kmalu bi bila izbruhnila huda bitka med vaško deco, da ni tedaj prišel čez vas priljubljeni vaški godec Tintarara.

„Kaj imate, otroci, da se prepirate?“ jih je vprašal godec.

„Stric, ali ste srečali tiste črne može? Kajneda so zamorci?“ ga je hitro povprašal Majerčkov Janezek.

„Kajneda niso zamorci, stric, ampak parklji,“ je brž posegel vmes tudi Papežev Francek.

„Hm, srečal sem jih, srečal! No, kdo so, kaj bi rekli; ali zamorci, ali parklji?“ se je smehljajal stric Tintarara.

„Zamorci, zamorci,“ je vpila Janezkova stranka.

„Ni res, parklji so,“ spet Francek in njegovi pristaši.

Stric pa se je posmehljajal izpod košatih brk:

„He, he, niso zamorci ne“ —

„Vidite, vidite, da niso zamorci,“ je zaklical Francek zmagoslavno.

„Pa tudi parklji niso,“ — je rekel stric.

„No, vidiš, parklji tudi niso,“ je brž povzel Janezek; Francek pa se je držal, kakor bi ga bil kdo udaril.

„Ne parklji, ne zamorci, ampak dimnikarji so,“ je nadaljeval stric.

„Kaj je to dimnikalji,“ je vprašal Korenov Tonček, pet let star možakar, ki ni mogel izgovarjati črke r. „To so taki, ki dimnike zidajo, ne?“

Vsi otroci so se mu zasmejali. Tonček je zardel do ušes in do nohtov na roki.

„Ejâ, to so ljudje, ki dimnike ometajo. Zato so vsi črni od saj! No, sedaj veste, norčki moji, kdo so bili tisti črni možje. — Le pridni bodite,“ je še rekel stric Tintarara in odšel čez vas.

Deca pa je spet posedla po klopi, se smejala in ugibala — kdove kaj še vse . . .

Bogumil Gorenjko.

Medved in lisica.

(Basen.)

Mlad medved je začel samostojno svojo obrt in se je oblastno naselil v mali jami, odkoder je bil ozek vhod v lisičino.

To pa lisici ni bilo nikakor po volji in gledala je usiljenca po strani, a tudi medved je jel sitnariti, da bi si osvojil ves dom.

Lisica je premišljevala cel teden, kako da naj se ga iznebi.

„Hej, stričko, dobro jutro! Ali boste danes čez dan spali?“

Medved je nekaj zamomljal.

„Jaz tudi ne bom,“ nadaljuje lisica izredno prijazno. „Veste, ogledam si kak pripravnejši dom, ker dobim družino in bi bilo zato tu pretesno.“

„Selili se boste?“ začudi se medved, vesel, da se mu rjavka klanja.

„Tudi za vas, stričko, ni ta luknja! Pojdite, mogoče tudi za vas dobiva kaj primernega. Prav iskreno bi vam privoščila.“

„Res je. Meni ta luknja nikakor ni primerna,“ pritrjuje neizkušeni medved.

„Tudi predaleč od vasi je,“ pripomni lisica. „Glejte, če sem v stiski, pa stopim kar v vas in takoj dobim ali kuro, ali kokota, ali raco, ali pa zajca . . .“

„Tudi zame ne bi bilo napačno ob slabih časih,“ meni medved in požre slino.

In kosmatinec caplja z rjavko po gozdu.

„Glejte, sosed, tu pod hribom je vas! Sediva malo, da vam nekaj pojasnim. Ali vidite, koliko perotnine je tam doli?“

Medved je sedel in se zagledal v dolino. Lisica pa je brsknila za njim po mravljišču in nato sedla pred medveda.

„Vidite, stričko, tjakaj pridite lahko za sečjo pri belem dnevu, ne da bi vas kdo opazil. Jaz stopim že zdaj dol po malico.“

„In jaz grem s teboj po svojo . . .“

„Prav, prav, stričko! I — kaj pa vam je! I — kaj pa se tako oteplate? I — zakaj se pa tako presedate? Jej — jej — na mravljišču sedite in mravljince ste razdražili!“

„Kak mrčes je to! Svetuj mi hitro, tetka, kako naj se ga iznebim!“

„Jej, jej, težka stvar!“ jeclja lisica in se odmika. „Na tisoče mravelj je že na vas, in na stotine se jih je že zarilo v vaš kožuh. Grozno strupen je ta mrčes, ki vas v eni uri lahko ugonobi!“

„Joj meni! Otepi mi ga hitro, tetka!“

„Jej, jej! Kako se ga bojim! Ne morem . . .!“

„Svetuj mi hitro, ali pa mi otepi mrčes!“ zarentači medved.

„Jej, jej, stričko, nikaar tako ne plešite, če ne, bo strupenina še bolj divja! Čujte, vendar mi je prišlo nekaj na misel. Glejte, tam doli pripravlja človek apnasto kopel. Malo vroča bo še, kadī se še, ali nič ne stori! Sila je le sila. Tecite tjadol, človek bo pobegnil, ker se vašega rodu silno boji,

vi pa skočite noter čez glavo in se dobro okopljite. Boste videli, ves mrčes bo poginil . . . !“

„Kod pa naj tečem?“

„Kar naravnost, stričko! Pa nekolikokrat med potom zavpijte, da se vam človek brž umakne . . .“

Medved je lomastil čez drn in strn in rjul. Videč, da človek res beži, drvi brez pomisleka do apnice in skoči vanjo.

„Jej, jej, tetka, tetka, kje si . . . ? Nič ne vidim . . . !“

Ljudje so drli skupaj s sekirami in planili po medvedu.

„Jej, jej . . . Tetka, pomagaj mi . . . Ubijejo me . . . Jej, jej . . . !“

„To so zdravniki, stričko!“ se zadovoljno nasmeje lisica. „Ko boste zdravi, pridite brž gor!“

Zvonimir Maslè.

∴ LISTJE IN CVETJE ∴

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Celiti.

Ako hočeš zaceliti rano, jo moraš najprej poznati.

Ognojena rana se ne zaceli. *(Treba je najprej gnoj odstraniti. V dušnem oziru: odpraviti vse, kar zabranjuje izboljšanje.)*

Nevarno rano je treba temeljito zaceliti. *(Tukaj je vsako polovičarstvo brez pravega uspeha.)*

Kdor ne zna rane celiti, naj jo pusti v miru. *(Marsikdo hoče popraviti eno napako, pa zabrede še v večjo. Prosi n. pr. odpuščenja na tak način, da vdrugič še bolj razžali nego vprvič; hoče popraviti pohujšanje, pa tako nerodno, da še bolj pohujša itd.)*

Kdor hoče rane celiti, se jim ne sme laskati.

Kdor zna rano prav obvezati, jo je že napol zacelil.

Rana, katere se kdo večkrat dotika, se težko zaceli.

Bolje je rane celiti, kot jih narediti.

Reki: Rana je zaceljena. *(Napaka popravljena; razžaljenje odpuščeno; jeza, žalost pozabljena itd.)*

S soljo rane celiti. *(Napačnega pomočka se posluževati; rano še izhujšati.)*

Počakaj, da se mu rana zaceli . . .

Ta rana se ni dala zaceliti brez joka.

Cena.

Vsaka reč ima svojo ceno, je rekla branjevka, ki je prodajala gnila jabelka. *(Slab zagovor.)*

Lahko zniža ceno, kdor je cenil dovolj visoko. Kdor noče prodajati pod ceno, mora nastaviti višjo ceno.

Kakršna cena, tako blago.

V ceni se človek lahko goljufa. *(Rado se zgodi, da ne cenimo sebe in drugih po pravi vrednosti.)*

Reki: Ima stalne cene. *(Se ne da rad pogovoriti.)*

Zna dobro ceniti svoje blago. *(Zna spretno izkoristiti svoje zmožnosti in svoje gmotno stanje.)*

Rešitev zastavice v št. 9.

Voznik, ki v mestu odvažja smeti.

Prav je rešil: Kumar Rudolf, učenec v Ljubljani.

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 9.

Vsakdo sam vé, kje ga čevelj žuli.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsakega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo Šv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.

Izdaje društvo „Pripravnški dom“. — Urejuje Ant. Kržič. — Tiska Katoliška Tiskarna v Ljubljani.